

סיכום אירוח הפייסבוק של תא קציני המבחן מיום 11.10.15

פורסם ב: פברואר 9, 2016

1. הסבר קצר על התא ועל השירותים שלנו:

התא כולל שלושה שירותים – שירות המבחן לנוער, שירות המבחן למבוגרים והשירות לחקירות ילדים וחקירות מיוחדות. עד לפני כשנתיים חקירות ילדים היו חלק משירות המבחן לנוער. מאז – הופרדו ושירות זה מצוי בתהליכי בנייה כשירות עצמאי.

המשותף לשלושת השירותים, והסיבה העיקרית שאנחנו עדיין עובדים כתא אחד בינתיים, היא ששלושתם מהווים **גורמים מסייעים לגורמי אכיפת החוק בקבלת החלטות**. מכאן שהאוכלוסייה המטופלת היא של מופנים ולא של פונים וולונטרים. שלושת השירותים פועלים מתוקף חוק. הטיפול בשירותי המבחן הוא טיפול סמכותי (בשירות המבחן לנוער לפעמים יש מופנים שמגיעים מתוקף חוק וממשיכים בטיפול מרצון). עוד משותף הוא שרבים חושבים בטעות שקציני מבחן וחקירי ילדים שייכים למשטרה... למעשה, שלושת השירותים שייכים לאגף תקון במשרד הרווחה וכולנו עובדי מדינה.

שירות המבחן לנוער – מחולק לשלוש יחידות: קלט (אבחון), פטו"ש (פיקוח, טיפול ושיקום) ומעצרים.

קציני המבחן לנוער מאבחנים ומטפלים בקטינים (החל מגיל 12, אז מתחילים לשאת באחריות פלילית), החשודים בביצוע עבירה. הם מופנים אלינו ע"י המשטרה לצורך מתן חו"ד בנוגע להמשך ההליכים בעניינם (סגירת התיק או העמדה לדין). קציני המבחן לנוער מלווים את הקטינים לאורך ההליך המשפטי ומגבשים המלצות לבתי המשפט לנוער בעניינם. אל עובדי המעצרים מופנים נערים בהליכי מעצר, כמובן, והם אמונים על האבחון והטיפול בהם.

שירות המבחן למבוגרים – מחולק לעובדי מעצרים ועובדי ת.פ (הליכים משפטיים שאינם מעצרים). המופנים לשירות זה הינם בגירים ע"פ חוק (החל מגיל 18, אלא אם העבירה בוצעה לפני גיל 18, אז מופנים לנוער), אשר כבר נמצאו אשמים בביצוע עבירה ע"י ביהמ"ש (מלבד עצורים, שטרם הוכחה אשמתם והם מופנים לעובדי המעצרים). קציני המבחן למבוגרים מגבשים המלצות לביהמ"ש בהתאם לשלב בו הופנה אליהם הנאשם (חלופת מעצר או המלצה לטיפול / עונש).

כמו כן, יש בשירות המבחן למבוגרים קציני מבחן שהם עורכי תסקירי קורבן, המגישים לביהמ"ש תסקירים המתייחסים למצבם של קורבנות עבירה בגירים ומשמיעים את קולם במסגרת ההליך המשפטי, בטרם קבלת ההחלטה בנוגע לעונש.

השירות לחקירות ילדים וחקירות מיוחדות – אל חוקרי הילדים מופנים ילדים עד גיל 14 (גם ילדים צעירים מאוד) המעורבים בעבירות מין (כקורבנות, כעדים או כחשודים בביצוע עבירה), ילדים נפגעים ועדים לעבירות אלימות, הזנחה והתעללות שבוצעו על ידי אחראי. לחוקרים בעלי הכשרה מיוחדת מופנים אנשים עם מוגבלות שכלית או התפתחותית בכל הגילאים (נפגעים, חשודים ועדים).

חוקרי הילדים חוקרים את הילדים לצורך קבלת מידע רב ומהימן ככל הניתן על העבירה, אותו מעבירים למשטרה, אשר נעזרת בחקירה על מנת להחליט האם יש מקום להגשת כתב אישום /מעצר של החשוד בפגיעה.

התא שלנו היה פעיל שנים רבות, אולם במתכונת מצומצמת למדי. לאחר השביתה של 2011 והאכזבה הרבה שהיתה בשטח, היתה התעוררות של העובדים והצטרפו נציגים חדשים ורבים לתא. מזה כארבע שנים אנחנו עובדים באופן סדיר, אם כי לתחושתנו, עדיין מנסים לבנות את עצמנו כגורם משמעותי עבור העובדים. אנחנו מאמינים בחשיבותה של מעורבות העובדים ולצערנו, בעומסים המטורפים שכולנו עובדים בהם ובשל חוסר האמון שנוצר בעבר אל מול כל מה שקשור לאיגוד, אנחנו מתקשים לגייס את העובדים למעורבות פעילה.

מבחינה מספרית – בהערכה גסה, יש כ-100 חוקרי ילדים ובין 250-300 קציני מבחן בכל אחד מהשירותים (נוער ומבוגרים).

2. הקשר של קצינת המבחן למבוגרים עם המופנים – קציני המבחן למבוגרים מטפלים בעוברי חוק, במסגרת הליכים משפטיים או הליכי מעצר. קצין המבחן פוגש בנאשם ובבני משפחתו ומצוי

בקשר עם גורמים בקהילה שמלווים אותו (גורמי טיפול נוספים, מעסיקים, צבא – לגבי חיילים וכו'), לצורך עריכת חקירה פסיכוסוציאלית. בהתאם לזאת, מגבש המלצה לבית המשפט בהתאם לשלב המשפטי – האם לשחרר לחלופת מעצר כלשהי או לא, איזה עונש לגזור על הנאשם, האם לחייבו בצו טיפולי וכו'.

הטיפול נעשה בשיחות פרטניות בשירות המבחן ובקבוצות טיפוליות ע"פ נושאים. כמובן שבהתאם לצורך נעשות התערבויות נוספות (פגישות עם גורמים בקהילה, התערבות משפחתית וכו').

לגבי אינטנסיביות הליווי כשאדם נעצר – אצלנו בנוער הליווי מאוד אינטנסיבי, בעיקר בשלב המעצר הראשוניים, בהתמודדות עם משבר המעצר ובבניית תוכנית חלופת המעצר (שילוב במסגרות חינוך/תעסוקה/טיפול/קבוצה וכו'). אני מניחה שגם אצל המבוגרים.

בהחלט יש לתפקיד אספקט טיפולי – החל מאבחון, שיש בו אלמנטים טיפוליים והערכת הצרכים הטיפוליים, דרך התערבות בשעת משבר (בעיקר בהליכי המעצר, אבל לא רק, לפעמים עצם החקירה במשטרה מהווה משבר) וכמובן שבטיפול עצמו – טיפול סמכותי, שממוקד בעבירה, אבל כמובן שמגיע לרבדים שונים, בהתאם ליכולותיו וצרכיו של המופנה.

ולגבי המשפחה – אנחנו בהחלט מאמינים בגישה המערכתית ובכך שאדם בא ממשפחה ומרקע מסויים וחוזר אליהם בתום הקשר איתנו. וגם במהלכו, כמובן... בשירות המבחן לנוער, למשל, יש דגש משמעותי על העבודה עם ההורים.

3. נשאלנו על פתיחת הסכמי השכר – בשלב הזה, לא היה אישור להחריג אותנו במאבק שכר, אבל האיגוד עובד למען תיקוני שכר נקודתיים. כל שירות שרואה לנכון לשפר תנאי ההעסקה של עובדיו, מוזמן לפנות לאיגוד. בשירותי המבחן לנוער ולמבוגרים התחלנו בתהליך כזה, תוך שיתוף פעולה עם הנהלות השירותים.

4. חקירות ילדים – רבים התעניינו בתפקיד, בהכשרה ובעבודה.

קבלה לתפקיד והכשרה – מכיוון שמדובר בתפקיד שהוא של עובדי מדינה, תהליך המיון והגיוס הוא של נציבות שירות המדינה וכולל הגשת מועמדות במכרז, מבחנים בכתב וראיון אישי. כיום נדרשים גם מבחנים במכון הערכה.

אין צורך בניסיון קודם. אבל נערך מכרז וכל מועמד נבדק לגופו. מי שיש לו ניסיון רלוונטי (למשל בטיפול בילדים צעירים), זה יכול להיות לטובתו. הודגש כי התפקיד מצריך בשלות נפשית, מוטיבציה גבוהה, יכולת להתמודד עם הדינמיות של התפקיד ועם ריבוי בלתי-מיים.

ההכשרה של חוקרי הילדים כוללת קורס שהם עוברים עם הכניסה לתפקיד, בו לומדים על תהליך החקירה ועיבוד המידע שהם אוספים. וכמובן, שמלווים בהדרכה פרטנית. ההדרכה היא גם זו שעוזרת בהתמודדות עם הקושי הרגשי שחווים החוקרים. כמו כן, לפחות בחלק מהמחוזות, יש קבוצות תמיכה קבועות, להתמודדות עם התכנים הקשים אליהם נחשפים חוקרי הילדים.

הושם דגש על כך שהתפקיד כרוך בריבוי נסיעות, אולם ניתן להתקבל לעבודה גם ללא רכב. יש מספר חוקרים שעובדים ללא רכב ועל אף הקושי, מתמודדים עם האתגר.

* החזרי הנסיעות על הרכבים לא מספקים – זה כלי עבודה מרכזי והשחיקה רבה. ההחזרים לא מספקים. האמירה של האיגוד היא שמה שלא מקבלים – לא עושים, כלומר, כשאתה מסיים את מכסת החזר, תפסיק לנסוע ברכב הפרטי שלך ותשתמש בתחבורה ציבורית, עליה מקבלים החזר.

זהו נושא שבכוונתנו כתא לבחון ולהסדיר.

שאלות על תפקיד החוקר:

–מה עושים עם החקירה אח"כ, האם מיועד רק להחלטה אם להגיש כתב אישום?

החקירה עוברת למשטרה, למען סיוע בהחלטה לגבי מעצר / שחרור חשוד והחלטה לגבי הגשת כתב אישום – כמו חקירה משטרתית של בגיר, למעשה.

–לפי מה נקבעת מהימנות הילד?

מהימנות החקירה נקבעת לפי קריטריונים מאוד ברורים, ביניהם אינהרנטיות המידע שנמסר, רמת הפירוט, ההתרשמות מהבנת הילד את השאלות והתגובות הרגשיות שלו.

–אם הילד סיפר לנו משהו וחזר בו בחקירה – מה עושים?

זו אכן בעיה, לכן בדיוק קיימת חשיבות רבה לא לקבל מידע מפורט מהילד ולא "לזהם חקירה".
לפעמים עושים השלמות חקירה, אבל לפעמים זה פשוט נגזר...

– איך מסבירים לילד מהי החקירה? (אנחנו קיבלנו הנחייה להגיד לפני רק שיש עו"ס שרוצה לדבר
איתו)

כדאי באמת להיות מאוד ממוקדים ולא להרחיב בדיבור. אל תשכחו שחוקרי הילדים הם עובדים
סוציאליים ומיומנים בתהליך, הם יודעים להסביר היטב את התפקיד שלהם, את תהליך החקירה
ואת מטרתה. כל השלב הראשון של החקירה ממוקד בזה, בלודא הבנה של הילד ויכולת שלו
לשתף פעולה עם החקירה.

– מה מותר להגיד ולשאל אחרים? אנחנו רוצים לדעת מה קורה אבל מפחדים לזהם חקירה. מה
עושים כשהילד שואל אותנו למה שאלו אותו את השאלות האלה?

אחרי שהחקירה הסתיימה, אין סיבה לחשוש מזיהומה. חשוב להתייעץ עם החוקר בסיום החקירה,
לודא שהיא אכן הסתיימה ושאינן צורך בהשלמות. מתוקף תפקידם, חוקרי הילדים יוצאים
מהתמונה עם סיום החקירה וחשוב מאוד לתמוך ולהחזיק את הילד לאחר החקירה.

–איך יודעים שהילד סיים לשתף במה שקרה או שיש עוד דברים שלא אמר?

תלוי במקרה. המטרה בכל חקירה היא לקבל מהילד מספר אירועים ספציפיים ומפורטים ומהימנים
של הפגיעה שחוזה. אם הילד משתף פעולה, לרוב יסתפק החוקר בכשלושה אירועים. אם מדובר
בכמה סוגי פגיעות, או בכמה חשודים, יהיה ניסיון לקבל אירועים לגבי כל סוגי הפגיעות וכל
החשודים.

לרוב, אחרי 2-3 אירועים הילד כבר מתחיל להיות מותש, ותיאור האירועים כבר מתחיל להיות דל
ומקוצר, ואז יש מקום לסיים את החקירה.

לא אחת נתקלים בילדים שעדיין לא בשלים לחשוף. במצב כזה, לא לוחצים, ולא חוקרים בכוח.
תישקל אפשרות לחזור אליו לחקירה חוזרת, בהתאם לשלב החקירה בו החקירה נעצרה,
והתייעצות עם הגורמים שמכירים אותו, ומידת הזיהום שקיימת במידה והילד כבר חשף שהוא
נחקר, והמשפחה החלה איזשהו הליך טיפולי.

–חשוב לציין שאצל חוקרי הילדים יש מעט מאוד מן הפן הטיפולי בעבודה. מדובר בעבודה
משימתית, שבה יש צורך לאזן בין טובת הילד לטובת החקירה, עם דגש על טובת הילד. חשוב
מאוד לראות את הילד, ואת מצבו הרגשי, אבל טווח התגובות אליו במהלך החקירה מוגבל.

כמו כן, זאת עבודה קצרת טווח. החוקרים הם חוליה אחת בשרשרת הטיפול, ובדרך כלל לא רואים
את הילד יותר מפעם אחת, והרבה פעמים לא יודעים מה קרה עם הילד אחרי סיום החקירה.

יש שיגידו ש"השיא" בעבודת החוקרים היא ההופעה בבתי משפט, שם הם משמשים פה לילד,
כאשר הילד לא יכול להעיד בעצמו מסיבות שונות (גיל, מצב רגשי, חוסר בתמיכה משפחתית וכו').

לא אחת התיקים נסגרים בעסקאות טיעון, הולכים לכיוון טיפולי או נקבע שאין מספיק ראיות
להגשת כתב אישום. זה אחד הדברים המתסכלים בעבודה.

תדירות ההעדה בבימ"ש אינה קבועה ויכולה להשתנות מחודש לחודש.

5. שאלות על תפקיד קצין המבחן לנוער ועל שיתופי פעולה עם הרווחה:

– החוק מחייב הפניית כל קטין שנחקר במשטרה לשירות המבחן לנוער. אנחנו מזמינים את הנער
והוריו לפגישה בשירות המבחן לצורך בחינת מצבו וצרכיו, אבל לצערי, לא תמיד הם מגיעים
ולפעמים ההחלטה מתקבלת במשטרה בלי לקחת בחשבון את הפן הטיפולי כי אם את החלק
המשפטי נטו (ראיות, עניין לציבור וכו').

במקרים מסויימים, הם לא מגיעים בשלב הראשוני, אלא רק כשכבר יש הליך משפטי ואז ביהמ"ש
מורה להם לשתף איתנו פעולה ומסביר להם את ההשלכות החמורות שעלולות להיות אם לא...

–שירות המבחן לנוער יכול להמליץ על סגירת תיק במשטרה כשמתקיימים מספר תנאים – קודם
כל כשיש שיתוף פעולה של הנער והמשפחה עם שירות המבחן, כשאנחנו מתרשמים שיש הפנמה

טובה של הפסול בעבירה, כשאין צרכים טיפוליים, כשאין דפוסים עברניים, כשיש יכולת לקבלת אחריות על המעשה והבנה של הפגיעה באחר.

יש תהליכים שמתבצעים מחוץ לכותלי בית המשפט ונקראים צדק מאחה – אלה תהליכים ששמים במוקד את הפגיעה ואת תיקון הנזק שנגרם בעבירה – גישור הוא אחד מהם והוא המוכר יותר. אבל יש תהליך שנקרא קד"ם לנוער עובר חוק – תהליך מרתק ומיוחד, שמורכב משני חלקים עיקריים – בניית תוכנית טיפולית לנוער בהתאם לצרכיו ומפגש גישור עם הנפגע.

– כשקציני מבחן לנוער פונים לגורמים שונים, ברווחה למשל, חשוב לנו בשלב הראשון לקבל את מלוא המידע ומהר. חשוב להבין שאנחנו עובדים בלוח זמנים מאוד לחוץ שנקבע ע"י בתי המשפט ואנחנו מחוייבים למתן מענה מידי במצבים מסויימים.

בהמשך, חשוב לעשות חלוקת עבודה – שכל אחד ידע מה התפקיד שלו בטיפול. ושלא תהיה יציאה אוטומטית מהתמונה של הרווחה כי שירות המבחן נכנס לתמונה. לפעמים, נכון לעבוד יחד, לפעמים נכון שאנחנו נוביל ולפעמים חשוב שדווקא נהיה ברקע ומי שיטפל בפועל יהיה גורם שכבר מכיר את המטופל, שאולי פחות מזוהה עם מערכת אכיפת החוק.

לדעתי, מה שהכי חשוב – זה שתהיה בינו הידברות וחשיבה משותפת. לפעמים אתם מכירים אותם כל כך הרבה זמן ויכולים לקדם אותנו במהירות, במקום שנדשדש במקום...

ע"פ חוק – לקציני המבחן לנוער יש את אותן סמכויות של "פקידת סעד" (עו"ס לחוק נוער) ולכן, כשאנחנו פונים לקבלת מידע, כל גורם – עו"ס או לא עו"ס – מחוייב למסור לנו אותו. במקרים מסויימים אנחנו מעבירים גם ויתור סודיות, למרות שלא באמת יש בו צורך... מבחינתכם, אם קצין מבחן ביקש – אתם מכוסים משפטית.

6. שאלות על תנאי הקבלה לשירות המבחן ותנאי ההעסקה:

תנאי קבלה לשירות המבחן – גם כאן מדובר במכרז של נציבות שירות המדינה ותנאי הקבלה מתוארים במכרז. תואר ראשון מספיק, לא חייבים ניסיון קודם. אבל בשל הביקוש וריבוי מועמדים, כל ניסיון רלוונטי קודם יכול לתרום... חייבים לדעת לעבוד בצוות, לעבוד בלחץ זמנים, יש הרבה כתיבה מקצועית. אבל אלה דברים שנכונים להרבה תפקידים של ע"ס.

קורס ההכשרה של קציני המבחן הוא קורס שנתי, אחת לשבוע – שבועיים (משתנה בהתאם לחלק של הקורס) והוא מתקיים בד"כ בביה"ס המרכזי. הוא נחשב כיום עבודה.

את העבודה מתחילים הרבה לפני הקורס... לומדים בעיקר מהדרכות, מהוועוציות עם קולגות, מקריאת תיקים, מצפייה במפגשים, ויותר מהכל – מהתנסות אישית. יש הדרכה צמודה מאוד בהתחלה. על כל תיק.

היקף המשרה הוא כמעט תמיד 100%. יש מעט מאוד תקנים שהם של 75% וזו חיה שהולכת ונעלמת מהשירות, ואולי משירות המדינה בכלל...

נשאלנו על העומס וכמות התיקים – מספר המטופלים שיש לכל עובד משתנה בהתאם ליחידה אליה הוא שייך ומורכבות התיקים. אנחנו לא תמיד מצליחים להגיע להכל, אבל לדעתי, אנחנו נותנים טיפול איכותי מאוד ולא עוסקים רק בכיבוי שריפות. יחד עם זאת, חשוב לזכור שמדובר באוכלוסיה מאוד מורכבת והטיפול לפעמים לא מצליח. גם אם הוא ניתן באופן איכותי...

אין כמעט הקפצות חירומיות שהן לא בשעות העבודה. אנחנו כן מתעסקים הרבה בעבודה אחה"צ, אבל זה בטלפון בד"כ. שעות העבודה די מסודרות.